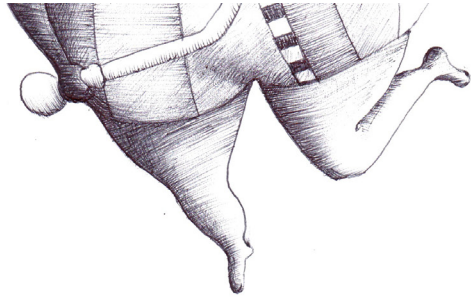

laat
alles
maar
zo
blijven

Aleida Leeuwenberg
copyright © 2013
www.aleeuwenberg.nl

Op het station van Zürich, waar over anderhalf uur mijn trein vertrekt.

Onder een vliegende Nana met gouden vleugels
leunt een Nana van vlees en bloed
op een aluminium fiets.

Twee bejaarden met zwitserse hoedjes, zwitserse vestjes en nog net geen
woudhoorns, komen langs.

Dan drie vriendinnen.

De middelste, lang, dun en kleurloos, is net een wandelende tak.

De andere twee zijn als pompoenen, een oranje en een groene. Zij
werken zich waggelend vooruit. Het is een wonder, hoe die dunne tak dat
hele gewas bijeen houdt, en op koers, in de woelingen van de ochtend-
spits.

Ochtendspits? Ik zie weinig haast.

Een menigte van etalagepoppen, die komt hier ook voorbij, zo stijf en
onberispelijk gekleed.

En een enkele junk

Van mijn plan is niets terechtgekomen.

Ik was naar het grenswisselkantoor gegaan in Amsterdam, om
zwitserse francs te halen, zodat ik hier een kopje koffie zou kunnen
drinken, zonder gedoe.

Maar aan het loket werd dat afgeraden: van het tientje dat ik wilde wis-
selen moesten zij drie euro en nog wat afhouden. Het is veel verstandiger,
zei de wisseldame, om in Zurich te pinnen.

Dus heb ik hier wat rondgelopen, in en om het station, maar nergens zag
ik zo'n muur. Ik zal de stad in moeten.

Om de stad in te gaan zal ik mijn bagage in een kluis moeten stoppen. En een kluis, daar moeten Zwitserse francs in.

Wat ik wel zag, al zeulend rond het station: een schitterend kasteel waarvan de toren gedekt is met glanzende dakpannen in allerlei kleuren. Naast dit kasteel is een tuin of een park waar ik straks mijn ontbijt kan eten.

Dit bleke bakje koffie is betaald met euro's. Ja, dat kon. Maar het wisselgeld is uitgekeerd in Zwitserse francs, die waarschijnlijk in een la terecht komen waar ze pas na mijn dood ontdekt zullen worden. Want ik vrees dat het wisselgeld van een tientje niet genoeg is om op de terugweg een consumptie te betalen.

Hier maken ze harde munten aan, die wegstromen in het niet. Daar worden die munten steeds harder van.

De trein.

Hij begint te klimmen. Het landschap wordt sprookjesachtig.

Wij waren verliefd- alle meisjes van mijn klas, behalve Toos, die later kazuifels wilde borduren en niks anders.

Wij waren verliefd op de stem en de foto van een Italiaanse zanger.

We zongen zijn liedjes. We schreven hem een brief die bestond uit flarden van zijn eigen liedjes, aan elkaar geplakt met latijn en Frans en Italiaanse krullen.

Hij schreef terug.

We stierven haast van opwindning toen we zijn brief openmaakten.

Niemand begreep wat er in stond- behalve Toos die zich al jarenlang verdiepte in de preken en toespraken van de paus.

Zij heeft hem voor ons vertaald. We leerden de brief uit ons hoofd.

Daardoor komt het dat ik nu met gespitste oren zit te luisteren naar het gesprek van de twee mannen die tegenover mij zitten. Ze kennen elkaar niet. De ene is voor de Gotthardtunnel ingestapt, de andere erna.

Ze kijken uit het raam en bespreken de toestand van het land. Niet de monetaire crisis, niet het bordeel van Berlusconi, nee, het gaat over droogte. Ik kan het grotendeels volgen, dankzij die zanger. Ma piove, piove, su nostr'amore.

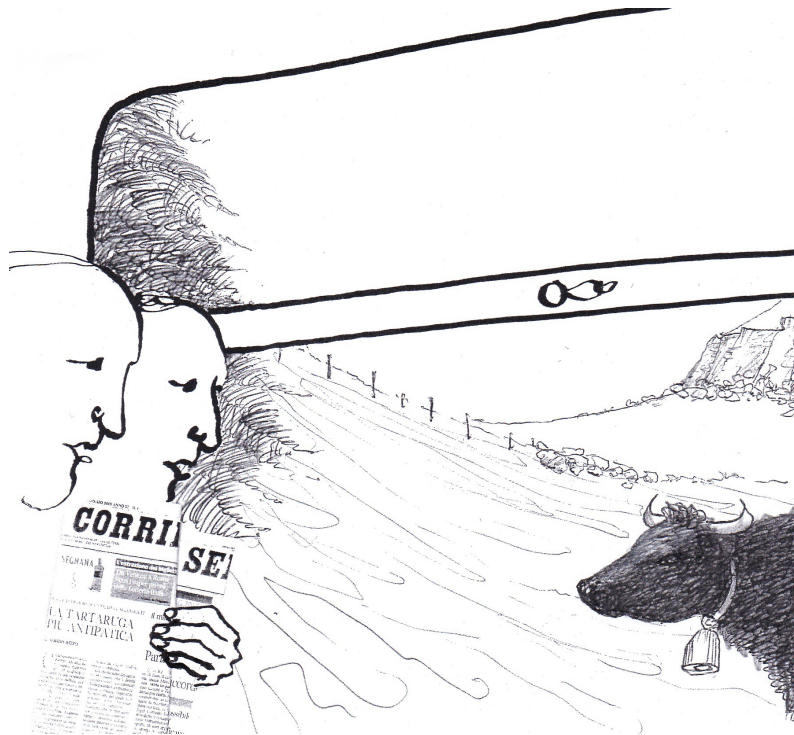
De watervallen zijn opgedroogd, het riviertje dat wij volgen is een beek geworden. Maar de weiden zien er nog sappig uit, en dit meer- van Como, of Lugano- ligt er netjes bij, tot de rand gevuld.

Buiten is het warm.

De stationschef van Bellinzona neemt zijn pet af, niet om ons te groeten, maar om het zweet van zijn voorhoofd te wissen.

De twee mannen hebben hartelijk afscheid van elkaar genomen, ze zijn uitgestapt, en hun plaatsen worden nu ingenomen door een oud-strijder, of slachtoffer van een ongeval. Hij mist een arm. Net als mijn betovergrootvader van vaderskant, die als achttienjarige in de slag bij Waterloo vocht. Ik heb een foto van hem: een man op leeftijd, maar nog altijd fier. Hij poseert, de ene arm losjes rustend op een stoel. De mouw waar de andere arm in zou moeten zitten heeft hij in zijn zak gestopt. Op zijn borst prijkt een onderscheiding.

Hij was de zoon van een ongehuwde moeder- naar wie ik vernoemd ben. Wat mankeerde er aan mijn grootmoeders, mijn overgrootmoeders, dat ze zo ver terug moesten gaan in de tijd? Dat is de goden verzoeken.

Die betovergrootvader, ongeschikt geworden voor het handwerk, zette een zaak op in ijzerwaren en gereedschappen.

Dus had mijn grootvader een zaak in ijzerwaren en gereedschappen. Hij had ook vijf kinderen, onder wie twee zoons.

De oudste zoon was zo leesblind dat hij nooit verder is gekomen dan de tweede klas van de lagere school, en was bovendien niet de zaken maar de kunsten toegedaan; de tweede, mijn vader, wou nog minder deugen en werd de familie uitgeschopt. Maar mijn moeder mocht wel binnenkomen in het huis van mijn grootvader. Ze bracht er de hongerwinter door, en vergezelde hem in zijn laatste dagen.

De meest in 't oog lopende eigenschap van deze man was- volgens mijn moeder- dat hij vaak zijn handen waste. En hij telde graag zijn geld.

Eigenschappen die aan mij voorbij zijn gevlogen. En mijn vader heb ik nooit op handenwassen betrapt; wat dat geld tellen betreft weet ik het niet zeker- misschien deed mijn vader dat stiekem.

Maar mijn jongste zoon deed het graag, zijn centjes tellen.

En toen zijn zevende verjaardag naderde vroeg hij twee kado's: een bahco die hij in de etalage van een gereedschapwinkel had gezien, een ding met een bek van vijf en een halve centimeter, dat hij nauwelijks kon tillen- het was liefde op het eerste gezicht. En het spel Monopoly.

De man staat op. Hij draagt een aktentas. Waarom geen schoudertas? Ik ben bang dat hij, door het slingeren van de trein zijn evenwicht zal verliezen. Maar hij bereikt, zonder ongelukken, de deur.

Toen mijn jongste zoon, Jelle, in de puberteit was, kreeg hij ook nog last van smetvrees zodat hij wel twintig keer per dag zijn handen moest wassen, wat het leven- op een schip, met een enkele waterpomp- niet eenvoudig maakte.

Maar ik dwaal af.

Wij naderen Milano Centrale, zegt de intercom. We hebben vijftig minuten vertraging. Ik kan dat allemaal verstaan. Niet dankzij die zanger, maar dankzij Radio Lingua- My Daily Phrase Italian. Een zin per dag. Je leert 't nog goed uitspreken ook. Het nadeel is dat de toegesprokene daardoor denkt dat je zijn stortvloed van woorden zal begrijpen.

Ik had me voorgenomen om in Milaan eens flink de benen te strekken. Overstappen kan plezierig zijn.

Maar de hitte op het plein voor het station houdt mij binnen. In dit reizigerspaleis is het niet al te heet. En er is ruimte genoeg voor een wandeling.

Dankzij de gladde, marmeren vloeren hoef ik mijn tas niet te dragen. Hij glijdt met me mee, volgzzaam als een hondje aan een lijn.

Ik heb een hekel aan wielenkoffers en -tassen; en aan winkelwagens. Die dingen ga ik niet nemen voordat ik tachtig ben.

In Genua was niks te beleven. Niet omdat er in Genua nooit iets te beleven is- ik heb er eens door de stookolie gezwommen, denkend: wat hebben ze hier gekke waterplanten- maar omdat de tijd van overstappen te kort was.

Daarna kwam het uitzicht op een schone, verleidelijke zee.

En een reeks van lieve stationnetjes. Maar ik stap niet uit. Als ik hier vaker kom zal ik misschien eens uitstappen.
Ik ga nu verder, naar het huis van Rose en Floris.

Pisa.
Diner van Thaise noodlesoep, gemaakt met behulp van een dompelaartje, in een kom die op de rand van het nachtkastje staat. Want het snoer is niet lang, en het stopcontact best ver.
Alles gaat goed. Het eten smaakt.
Nu hangt er in dit zeegroen geverfde hotelkamertje een zilte geur van Thaise garnalen, waar ik best in wil slapen. Het geeft een zeemeermingevoel.
En dit bed is heerlijk zacht.

Ik heb haar gezien.
Voordat de zon boven de daken uitkwam ben ik op pad gegaan, door koele, en rustige straten.
Al gauw bereikte ik een rivier. Statige woonhuizen aan weerszijden. Oude, natuurstenen bruggen om de helften van de stad met elkaar te verbinden. Maar nergens een schip, een loswal, of een steenfabriek. Geen helder water, waar men het wasgoed in kan spoelen- wat heeft een stad aan zo'n rivier?
Ik stak hem over en liep verder. Er kwam een eind aan de smalle straat, er opende zich een ruimte die al beschenen werd door de zon- en daar zag ik haar.
Ik weet wel dat torens mannelijk zijn in alle talen ter wereld (in het nederlands moet ik het nog opzoeken) maar deze toren is anders. Elegante en kwetsbaar. Hoog- en hoogbejaard.

En toch stelt zij het nog altijd zonder ondersteuning.

Zij is zo mooi, dat mijn ogen er vochtig van werden.
Mocht zij bij mijn leven omvallen, dan zal ik huilen op haar puinhoop.

Nu rijd ik weer, door een landschap dat niet veel te bieden heeft.
De kranten staan vol met nieuws over de crisis, misschien bij gebrek aan nieuws. Ik probeer niet eens om er iets van te begrijpen. Financieel nieuws kan ik in het nederlands al nauwelijks volgen.

Wij moesten dus Monopoly spelen. Omdat wij, de oudste drie spelers, te lui waren om de bank te houden, hield Jelle de bank. En het noodlot wilde dat Floris altijd terecht kwam op de Kalverstraat, of zo'n soort straat in den Haag. En daar kocht hij dan een hotel. Zijn geld was daarmee op, maar dat deed hem niet: nieuw geld zou binnenstromen. Maar niemand landde op de Kalverstraat. En omdat hij zijn rekeningen niet kon betalen sloot hij dan een lening af bij Jelle's bank, tegen een wurgende rente.
Dus Floris ging altijd het eerst failliet. Daarna kwam ik. Met zijn vader had Jelle wat meer moeite, maar uiteindelijk kreeg hij die ook wel op de fles.

Nog een uur te gaan, ongeveer.
In een streekbus, waarin het nog heter is dan buiten. Alle vrouwen van mijn leeftijd hebben waaiers, waarmee ze zich koelte toewuiven. Ik ga ook zo'n ding kopen.

Floris met hotel

Het eind van de reis.

Het huis van Rose en Floris.

Het is hoog en smal. Net als de blokjes van het spel Monopoly, die hotels moesten voorstellen

Mijn eerste gedachte, toen ik naar het huis keek, was:

Dit is een hotel op de Kalverstraat.

Nu lijkt het hier niet op de Kalverstraat.

Het is donker. Een halve maan, in het laatste kwartier, geeft nog wat licht aan de aarde, maar over een week zal de duisternis totaal zijn.

Het is stil. Een stilte waarin soms een zacht rumoer, dat ik niet herken, voor een kleine rimpeling zorgt.

Geritsel. De roep van een dier. Ook uit de verte komt niet het geraas van een rondweg, een spoorlijn, een aanvliegroete. Lege ruimte strekt zich uit, veel verder dan 't bereik van mijn oren. Het is enorm.

Onder mijn raam gaat nu een krekkel te keer.

En bij iedere windvlaag ritselen de blaadjes, uitgedroogd en al een beetje geel, alsof we aan het begin van de herfst zijn.

De aarde heeft dorst.

Floris loopt rond, in het waas van stoffigheid dat bij bouwvakkers hoort, en werkt zijn lijstje af- helemaal gelukkig omdat het huis steeds mooier en beter wordt. Rose is bezig in de keuken. Bouwvakkers hebben honger. Ik zit halverwege de trap en krab de gemorste voegspecie van de treden. Mijn kleinzoon doet niets.

Rondom het huis liggen bergen die door de man met de bulldozer in een onbewaakt moment zijn opgericht. Als ik klaar ben met die trap zal ik beginnen zo'n berg uit elkaar te trekken.

en te scheiden tot stapels timmerhout, brandhout, stenen, plavuizen, gipsplaat, glas, halve zakken cement en plestik.

De bomen rondom zijn in de greep van een wurgende klimop en moeten nodig bevrijd worden. Dode bomen moeten tot brandhout verzaagd worden. Maar het jong doet niks, of in ieder geval niks nuttigs, net als zijn vader toen hij die leeftijd had, net als ik, destijds- met dit verschil dat mijn kleinzoon niks doet met een beeldscherm voor zijn neus en een vriendinnetje naast zich in bed.

Over drie weken gaat het gezin weer terug naar het woninkje in de stad, waar je blij bent als je een kind hebt dat zich niet beweegt.

Vandaag is het mijn taak om ze uit bed te krijgen. Ik sjouw liever met stenen.

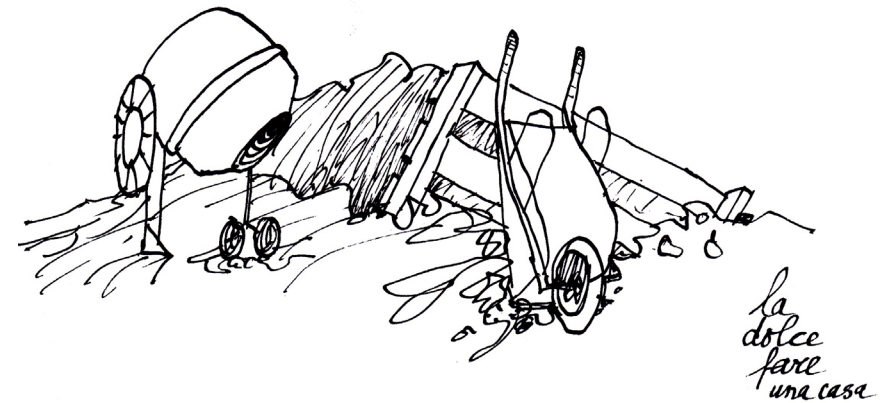
Gisteravond heeft de krijgsraad besloten dat Floris en Rose deze dag zullen besteden aan het doen van boodschappen, dat ik zal gaan zwemmen, en dat de pubers in beweging moeten komen.

Onderin het dal stroomt een riviertje. Ergens in dat riviertje is een diepe kom, die de Pozza genoemd wordt, de zwemplek. Daar moeten zij mij heen brengen, want die plek is niet zo makkelijk te vinden.

Een wandeling van een uur, ongeveer.

Ze kwamen vlot uit bed, dat viel mee. Maar verder dan de keuken heb ik ze niet gekregen. Mijn kleinzoon tekende een landkaartje, en verzekerde mij dat het niet moeilijk zou zijn.

Voor zwemmen had hij het te druk. Waarmee? Zulke vragen stel je niet.

Dus nu bevind ik mij op een zandweg, uitkijkend naar een schattig huisje want na dat huisje moet ik linksaf slaan, een graspad op. Ik ben al vijf schattige huisjes gepasseerd, maar geen graspad.

In de tuin van schattig huisje zes staat een vrouw;

ik vraag haar naar la Pozza, per nagare.

Zij vraagt of ik Inglies spreek.

Jawel.

En dan barst zij los in een engels dat bijna net zo slecht is als mijn italiaans.

Ik bedank haar en loop verder.

Nog twee bochten, en dan zie ik inderdaad een graspad.

Boven het dal is de lucht nu dichtgetrokken met zware wolken. Het is warm. Het wordt steeds warmer. Een goede dag om te gaan zwemmen.

Het pad wordt zo steil dat ik me moet vasthouden aan takken en boomstronken; en dan zie ik, in de diepte, de zwemplek- groen, zoals edelstenen groen zijn.

Er vallen een paar druppels.

Het water van de pozza is fris.

Ik blijf er niet lang in want van opdrogen zal niet veel terechtkomen. In de verte rommelt de donder.

Nog steeds geloof ik niet dat 't echt zal gaan regenen. Het is hier al droog sinds de maand april. We zijn nu in augustus. Gisteren was er ook wat gerommel in de verte.

Maar dit noem ik geen druppels meer, dit zijn soeplepels water. Ik moet maken dat ik boven kom, want straks zijn de wanden van deze kom misschien te glad om tegen op te klimmen. Geen picknick dus, al is de honger groot.

Zelfs het graspad wordt al glibberig, maar het is niet erg steil, en daardoor nog begaanbaar. Maar als ik bij de zandweg kom is die in een rivier veranderd.

De regen suist neer, de bomen buigen diep, de donder knalt, het water stroomt door mijn sandalen, met klei en grind. Gemene, scherpe steentjes zijn het.

Ik eet wat broodpap.

Als ik eindelijk in de buurt van de asfaltweg kom- waar ik me al op verheug, want daar kan ik die sandalen uittrekken- nadert er door het watergordijn een lichtschijnsel. Een auto, met Floris en Rose er in.

Drijfmat in zo'n auto stappen, die al iets heeft van een turks bad. Het licht van de bliksem, dat door water en ruitenwissers wordt omgetoverd in een feestelijk vuurwerk. Je veilig voelen in een kooi van Faraday en pijlsnel naar de droge handdoeken gevoerd worden- een redding meemaken is ook wel eens leuk. Door een brandweerman van een ladder afgedragen worden lijkt me helemaal toppie. Maar daar zal 't niet meer van komen, denk ik.

Voor de deur van de keuken is een vijver ontstaan.

Zwemmen is trouwens niet nagare, maar nuotare.

Voordat ik in slaap viel zag ik allerlei rivieren.

De raadselachtige rivier van Pisa.

De beek, onder in het dal, eerst nog kalm, maar dan gezwollen tot een kolkende stroom.

Toen zag ik de Amstel. Ik stond op de brug, bij het Waterlooplein. Nee, wij stonden op de brug. Het was een blauwe, kille avond, waarin een roze wolk dreef. De koopmannen van het plein hadden vuurtjes aangemaakt.

Door het glinsterende water, waarboven nog een restje daglicht hing, kwam een zitbank aangedreven, gevolgd door een schemerlamp. Ik droomde over het inrichten van een huis, ons huis, met net zo'n bank, maar dan droog.

Toen we weggingen van die brug en nog even over de leuning keken dreef de bank, met een kussen er los achteraan, de stad weer uit. Maar de schemerlamp was niet meegegaan.

Zo is het begonnen. En daar denk ik nu aan terug, omdat het zusje van Floris komt.

Het is al donker als we eindelijk de leemkluiten horen knarsen onder de banden van een auto, die naar boven rijdt.

Ze zijn moe. Zusje, en haar italiaanse man, en hun kinderen- een jongen van acht en een meisje van zes, strijken neer in de keuken. De kinderen zijn blij met een bordje pasta, zusje is blij omdat ze bij haar schoonmoeder weg is, Floris en Rose zijn blij dat hun huis ruim genoeg is om ze te ontvangen.

Met dat huis, dat we samen zouden inrichten, lang geleden, is het niets geworden.

Hij had al een ledikant, en ik was op zoek naar zo'n mooie, ouderwetse bank. Maar voordat ik die gevonden had zag ik, in het huis dat bijna klaar was, een jurk hangen- niet aan een spijker, of over een stoel ge-gooid, zodat ik er langs had kunnen kijken. De jurk hing netjes over een klerhanger aan de muur zoals een jachttrofee aan een muur hangt.

Deze jurk was van de vrouw die later de moeder van zusje en broertje zou worden.

Het is nu bijna tien jaar geleden dat Floris door het Atlasgebergte reisde, voor een reportage. Daar vond hij, tot zijn verbazing, in een lemen dorp, een internetcafe. In het voorste gedeelte zaten alleen maar vrouwen, bezig met een studie, in het achterste gedeelte zaten de mannen van het dorp naar porno te kijken.

Daar bereikte hem een brief van zijn halfbroer-van-vaderskant. Hij had ze eenmaal gezien, halfbroer en -zus. Twee kinderen nog, die weinig indruk maakten. Nu, jaren later, zochten ze contact.

Het werd een feest van herkenning.

Natuurlijk zaten Floris en de halfbroer met wie hij is opgegroeid elkaar in weg: ze moesten een moeder en een zak lego delen.

Maar tussen Floris en Jelle was er meer dan rivaliteit, er was een ravijn van verschillen.

Toen Floris voor het eerst naar schoolzwemmen ging had hij nog nooit een overdekt zwembad gezien. Hij kwam die dag thuis, gloeiend van opwinding: "Mooi, mooi, allemaal blauwe tegeltjes, moet jij ook nemen- en de badjuffrouw heeft lippenstift". Dat laatste kwam er uit met een zucht.

Wij waren verhuisd, toen Jelle voor 't eerst naar schoolzwemmen ging. Hij had ook nog nooit een overdekt zwembad gezien. Dezelfde leeftijd- acht jaar- dezelfde omstandigheden, alleen een ander zwembad.

Toen hij thuiskwam vroeg Floris meteen: "En, Jelle, hoe was het schoolzwemmen?"

"Leuk."

"Vertel eens wat, eikeltje, hoe ziet dat zwembad er uit?"

Jelle dacht na, en zei: "Een langig vierkant." (Later zou ik zien dat het betreffende zwembad blauwe tegeltjes had, en een leuke badjuffrouw. En dat het inderdaad rechthoekig van vorm was.)

Jelle bleef 'dat eikeltje' tot de dag dat ze een bochtige en gevaarlijke weg reden, op de motor, allebei. Toen pas kreeg Floris een warm gevoel, en dacht: "Hee, ik heb een broer!"

Maar met het zusje, en het andere broertje, gleed het leven moeiteloos door dezelfde bedding, totdat hij ruzie kreeg met broertje omdat ze allebei dezelfde irritante trekjes vertonen. Maar dat hebben ze weer bijgelegd.

Het is nu stil, in dit huis vol mensen. Alleen uit het beeldscherm van mijn kleinzoon komt nog een zacht gekwaak. En de hond van de burens blaft, waarschijnlijk naar een zwijn, dat hierachter in de bladeren wroet.

Tijdens de wolkbreuk is het gaan lekken langs de muur van de badkamer. De dakgoot daarboven is verstopt.

Floris klimt op het dak om de bladeren uit de goot te halen. Ik zit beneden en kijk toe.

Gelukkig zijn italiaanse daken lang niet zo steil als nederlandse pannendaken. Toch maak ik me ongerust.

Hij doet al vijfenveertig jaar gevaarlijke dingen, en heeft nog nooit in een ziekenhuis gelegen!

Maar toch..

De kleintjes zijn bezig met inrichten, op de tafel die buiten onder de notebomen staat. Ze verzamelen takjes, walnoten en stenen. Er wordt druk, en ernstig overlegd. Dus of 't een paleis gaat worden, of een landingsbaan voor interstellare voertuigen is nog onzeker.

Ik moet, jammer genoeg, deze plek verlaten om uit eten te gaan. We zijn allemaal uitgenodigd voor het middagmaal, bij vrienden die een kilometer verderop wonen. Een diner bij Italianen, daar begin ik niet meer aan, dat gaat door tot na middernacht, maar een middaghapje zal mijn krachten niet te boven gaan.

Als gewoonlijk heb ik, rond half acht, een onbijt gegeten, bestaande uit een boterham. Ik heb honger. Dat is goed, ik wil de gastvrouw niet teleurstellen.

Als wij aankomen zijn de voorbereidingen nog op gang. Drie vrouwen, in de keuken, werken aan een ovenschotel van een halve vierkante meter. Het fornuis is enorm. De keukentafel ook, maar toch te klein. Ze hebben mijn hulp helaas niet nodig. Ik maak me klein, achter de tafel, ik kijk en luister.

Na een uur heb ik daar genoeg van. De schotel staat in het fornuis, de braadslee er op, het kan niet lang meer duren. Allerlei gasten hebben aangeschoven aan de tafel die buiten, in de schaduw, is gedekt.

Wijn drinken, op een rammelende maag, zou rampzalig zijn.

Wandelen dan maar, door de moestuin, langs het kippenhok, waar de haan aan zijn kippen meldt dat er een vreemde voorbijloopt.

De kippen geven antwoord, met de lichte verontwaardiging die kippen eigen is; en gaan door met hun benijdenswaardige bezigheden. Van het kippenhok loopt er een pad naar beneden, en langs dit pad vind ik rijpe bramen.

Nog nooit heb ik met zoveel aandacht een braamstruik leeggegeten. Als ik nu ook nog een hazelnootboom zou vinden- versgevalen walnoten, daar heb je niks aan, maar hazelnoten kun je zo eten, en het uitpellen ervan geeft geen donkere vlekken op je handen- wat zou dat mooi zijn, een boom vol hazelnoten. Ik moet mezelf een beetje netjes houden. Ik dwaal steeds verder af, op zoek naar een hazelaar. En dan slaat de ongerustheid toe: misschien is het eten al opgediend.

Maar de borden zijn nog leeg en schoon. De conversatie is iets luider geworden.

Twee mensen staan op en gaan weg. Die geloven er niet meer in. Ik wil mijn zoon niet in opspraak brengen door ongeduld te tonen, op een plek waar niemand verder last heeft van ongeduld, dus ik blijf.

Achter het huis is het minder heet. De eettafel staat wel in de schaduw, maar aan de zonkant onder een afdak.

Na enige tijd nadert er een auto. De mensen die zijn weggegaan stappen uit en halen taarten en schotels uit de achterbak. Nu gaat het beginnen! Nee. Er gebeurt nog altijd niets.

De moeder van de gastvrouw, die in een huisje aan het begin van de oprijlaan woont, komt nu aangewandeld, mooi, statig, in een zwarte jurk met wijde rok. Decollete gevuld met bloedkoralen. Zij deelt mee dat il pranzo zal beginnen als de lasagna klaar is.

De lasagna staat in haar oven.

De klok heeft al vier uur geslagen als het zover is.

Nu komt het aan op zelfbeheersing. In het ingewand is een opstand uitgebroken die met kleine, lichte hapjes moet worden neergeslagen. Een beetje om de kaas heen eten. Het hoofd is duizelig, dus voorzichtig met de wijn. Na de lasagna komen er gehaktbroden, groenteschotels, groene salades, fruitsalades, en teslotte twee wonderlijke taarten.

Halverwege de maaltijd is er een jonge vrouw verschenen die een acht maanden oude baby op de arm heeft- een schitterend kind, met grote, donkere ogen, waarmee het vol vertrouwen de wereld in kijkt. Het kind gaat van schoot naar schoot, en verbindt ons, bij het doorgeven, met glanzende draden kwijl. Aandacht, liefde en voedsel: er is een overvloed aan al het goede. En dat is wat we vieren. Het oogstfeest. De overvloed.

Nu neemt de italiaanse oma mijn kleinzoon onderhanden. Met de autoriteit van de ouderdom vertelt zij hem dat hij een mooie stem heeft, en dat hij daar zijn voordeel mee moet doen. Wees niet verlegen, kind! Hij neemt een houding aan van beleefde onverschilligheid, maar ik zie dat er toch iets in hem geroerd wordt.

Het is zeven uur als er afgeruimd wordt. De baby ligt aan de borst.

De oma zit nog steeds aan het hoofd van de tafel en overlegt met haar dochter, de gastvrouw. Het avondeten- wat zullen we koken voor het avondmaal? De grote lijnen zijn al vastgesteld, maar ze kunnen het niet eens worden over het kruiden van de saus.

Vijf verschillende mensen bieden aan om mij naar huis te rijden. Maar ik ga lopen, ik moet lopen. En dan zonder eten naar bed. Heerlijk.

Wat er nu gebeurt, onder de buitentrap, is geheim. Zo geheim dat niemand het mag weten, behalve ik. Het meisje heeft mij iets in 't oor gefluisterd, dat ik niet helemaal begreep. Ik heb plechtig beloofd dat ik het aan niemand zal vertellen, en ook niet zal opschrijven. Als ze tenminste de jurk van Rose, die aan de waslijn hing, weer netjes terughangt en niet als grondzeil gebruikt.

Ze kijkt me aan met grote ogen, waarvan ik de kleur nog steeds niet kan vaststellen. Ze zijn als vijvers in het bos.

Daar komt de jongen. Hij sjouwt. De jongen kan goed werken, hij heeft een grote bos takken verzameld.

“Zo”, zeg ik, “dat zijn mooie takken.”

Hij lacht. Hij is donker- gitzwart haar, donkere ogen en een mooi getinte huid ; in zijn mond heerst een fascinerende verbouwing van witte tanden- hij is laat met wisselen.

Het meisje keurt de takken af. Ik heb haar grondzeil, pardon, vloerkleed afgekeurd, nu moet zij ook iets afkeuren.

Ik beloof haar een beter vloerkleed.

Tussen het gereedschap vind ik een lap, waar klodders cement aanzitten.

Die laten zich er, met wat moeite, afkloppen.

Als ik terugkom bij de buitentafel zie ik dat er iemand in mijn schrift heeft gebladerd. En gekrast! Dit is het werk van meisje. Ze heeft de tekening die ik gisteren gemaakt heb, aan de oever van een schitterend meer, een beetje bijgewerkt. Ze heeft haar broer van een kapsel en een grote mond voorzien.

Die moet ik dus overmaken.

Maar ik heb geen zin.

Ik zou het ook zo kunnen laten.

En waar dat schitterende meer is, ga ik aan niemand vertellen. Het is geheim. Want het moet daar niet te druk worden. Een projectontwikkelaar, met in zijn kielzog een Novotel, en een vestiging van Macdonalds, dat is het laatste wat we willen.

Alles moet maar blijven zoals het is.

Het woord heeft zich verspreid: dat er in deze keuken een fornuis is geplaatst. Het is groot genoeg: zes pitten en een oven waar een zwijn in past. Nu kan dit huis niet achterblijven, nu moeten alle mensen bij wie Rose en Floris ooit gegeten hebben worden uitgenodigd.

Floris is bezig met tellen: gasten, tafels, pannen, borden, glazen. Hij houdt van uitnodigen. Lang geleden sleepte hij al een stoel naar een open patrijspoort om iedereen die voorbijkwam, zelfs politieagenten en parkeerwachters, op de koffie uit te nodigen.

Hij telt 25 mensen.

Rose schrikt daar niet van.

Maar ik wel.

Intussen wordt de oven getest. Er komt een geurig dampende oven-schotel uit. Rose is een goede kok. Ik moet de toekomst met vertrouwen tegemoet zien. Het liefst zou ik morgenavond in een tentje kruipen, ver achter het huis- maar ik heb geen tentje bij me, en ik kan mijn kinderen toch ook niet in de steek laten, als er zo'n orkaan gaat woeden.

De kleintjes hebben, vroeg in de ochtend al, hun maatregelen genomen. Ze hebben een huisje gebouwd tussen twee rotsen. Alles is er van steen, want ze zijn in het stenen tijdperk. Ik heb er een kommetje water gedronken, gegeten op stenen kussens, en daarna ben ik weer teruggekeerd naar de werkzaamheden in de keuken.

Het is half negen in de avond.

Het voorverwarmen van de oven is begonnen.

De buitentafels zijn gedekt. De eerste fles wijn is geopend.

Klik! Duisternis. Het licht is uit, en de oven ook.

Ik had al gemeld, dagen geleden, dat het fornuis een schokje gaf als ik het met natte handen aanraakte. Er is iets met de aardlek. De elektricien had afgelopen week zullen komen, maar hij kwam niet.

De oven wordt, met een verlengsnoer, op een andere groep gezet. Die van de wasmachine. Dat moet goed gaan.

Klik! Duisternis.

Ik ben de enige die last heeft van paniek. Maar dat was al zo.

Er wordt in het rond gebeld. Anderhalve kilometer verderop staat een oven, al even reusachtig, ter beschikking.

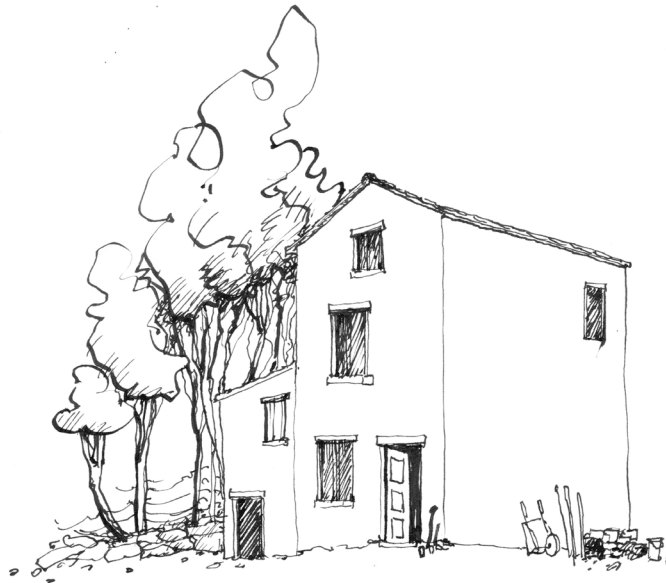
De ovenschotels worden er heen gebracht. De kookpitten werken op gas, daar kan alles gewoon doorgaan. De keukentafel is nu leeg, en kan aanschuiven bij de tafels die buiten staan.

Dan komen de eerste gasten, wel zes of zeven tegelijk, onder wie een oma, helemaal in zondagse kleren, met een blafziek poedeltje onder de arm. Zij kijkt mij verwachtingsvol aan: dat gaat gezellig worden!

Ik kan het niet. Ik vlucht.

In het donker van de bosrand eet ik mijn eigen diner: een kliekje van het middagmaal. En ik maak een tekening van het huis, voordat het verdwijnt in de nacht, en alleen de verlichte ramen nog over zijn. Achter mij sjokt er iets door het bos. Dat moet een zwijn zijn- herten doen van hop hop hop. Het hondje blaft.

Auto's rijden aan. Stemmen worden steeds luider. Een paar jonge gasten nemen het huis in bezit, tot en met de zolder, waar mijn bed staat.

Floris en Rose kunnen trots zijn. En ik ben beschaamd. Ik had, als een echte Mama aan het hoofd van de tafel moeten zitten. Daarom sluip ik, lang voordat het huis ontwaakt, naar de keuken om mijn schaamte weg te spoelen. Met afwaswater, heel veel afwaswater. Maar er is geen afwas! Buiten, onder de notenbomen, is nog wel het een en ander op te ruimen. Maar water, schuimend sop in grote bakken, zou beter zijn.

Nee, nu ik dit overlees, is het bedrukte gevoel nog niet verdwenen. En de gasten- meer dan dertig- hebben, toen ze hoorden dat ik niet tegen rumoer en grote gezelschappen kan, besloten om mij, volgend jaar, een voor een uit te nodigen. Nog een jaar om een list te verzinnen.

Het geluid
van walnoten
ketsend op de harde grond.
En een appel
die neerploft in het zand. Er vliegt een vlieg, en kindervoetjes hollen,
de trap op, en weer neer, en op, en neer.

De middag is al haast voorbij, de waakhond van de burens waakt alweer, nog slaperig. En ook al ritselt af en toe de wind in oude bladeren, toch is het stil, zo stil dat de voetstappen van deze mier- die meen ik te horen.

Als ik terugkom in de keuken is het daar vol stemmen, en verhalen. Hoofdpersoon is de Afwezige.

“Het waren twee verschillende werelden, het huis van mijn moeder, en dat van mijn vader. Maar hij had weinig tijd voor ons, zijn werk ging voor, “ zegt zusje.

“Misschien was hij bang voor kleine kinderen. Moest hij erg wennen. Begrijpelijk”, zeg ik, “ze kunnen je aan de rand van de afgrond brengen met hun gebrul. Hoe ging het met je broer, toen die klein was?”

“Mijn vader is vertrokken toen mijn moeder drie maanden zwanger was. Om samen te gaan wonen met een veel jongere vrouw”.

“Dat was gek”, zegt Floris. “Ik woonde toen al met Eva, die zes jaar ouder is dan ik. We liepen door het Kröller Muller. Eva en de nieuwe vriendin zijn ongeveer even oud, en die twee konden het meteen met elkaar vinden, alsof ze elkaar al jaren kenden. En ik liep daar achteraan met mijn vader die ik helemaal niet kende, en ik wist niet wat ik moest zeggen”.

Floris, die niet weet wat hij moet zeggen!

“Hij maakte toen grote plannen- dat we samen op vakantie zouden gaan. Maar daarna heb ik nooit meer iets gehoord”.

Zusje en ik knikken. Ja, zo gaat dat met de Afwezige.

“Juist de ouders die er niet zijn nemen vaak de meeste plaats in- in het bewustzijn van hun kinderen”,

zegt de man van zusje, en neemt zijn dochter op schoot. Het kind is moe. Hij heeft ook nog twee kinderen uit een eerder nest, in een ander land, die een andere taal spreken, en die hij niet mocht zien zolang de moeder er iets over te zeggen had. Nu proberen ze elkaar te vinden, in een taal die vreemd is, voor allemaal.

Rose zegt niets. Zij komt uit een degelijke italiaanse familie, die door de armoede in Calabria naar Canada werd gedreven, naar de meest noordelijke stad nog wel. Men raakt er ingesneeuwd, men kan er een beer tegenkomen, maar verder gebeurt daar niet veel.

De Afwezige- ik probeer om het beeld van de man terug te halen uit een ondergestofte hoek. Ik vind er twee. De man met wie ik op die brug stond, in die wijde jas. En de man die op kraamvisite kwam; die heel even in de wieg keek, vaststelde dat hij een mooie zoon had, en toen bij het raam ging zitten om het uitzicht te bestuderen. Ik bestudeerde hem, vanuit het bed dat nog hoog stond, op kratjes, vanwege de bevalling. Ik hoefde niet naar hem op te kijken.

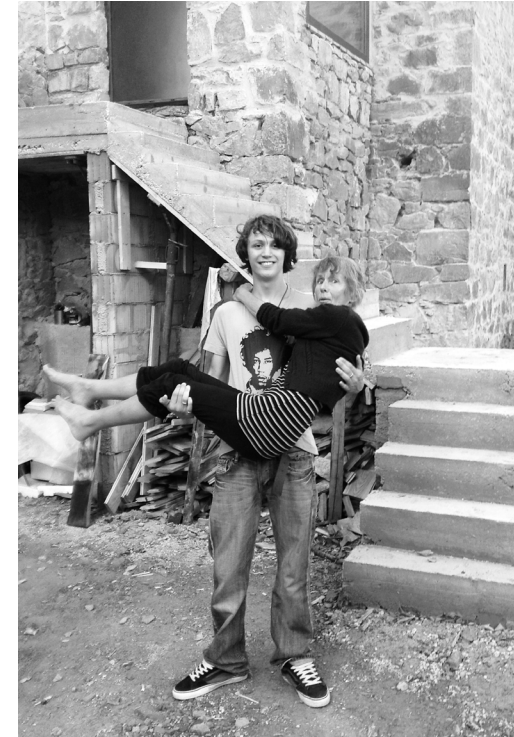
Hij was nog even mooi.

Maar het raakte me niet. Ik dacht: "Aan jou heb ik niets". En hij verdween uit mijn leven.

Jaren later heb ik hem opgespoord, omwille van Floris.

Nu vertelt zusje over de brief. De boodschap die ontvangen werd in het Atlasgebergte, en die ondertekend was door broertje. Maar broertje schrijft geen brieven. Hij is leesblind, net als Floris.

Het was zusje die, als meisje van elf, na een bezoek van Floris een aan verliefdheid grenzende adoratie had opgevat. Die jarenlang nadacht over een brief, voordat ze eraan begon. Die hulp zocht bij een tante. En die, toen er niets meer aan de brief te verbeteren viel, er toch haar naam niet onder durfde te zetten.

Mijn kleinzoon is overeind gekomen. Hij heeft mij rond de modderpoel gedragen, die nog altijd voor de keukendeur ligt. Ik deed net alsof ik het eng vond. En dat vond hij leuk. Het is goed afgelopen. Ik heb die brandweerman van mijn verlanglijstje geschrapt.

De electricien is gekomen, met zijn broer. Ze hebben een potje zelfge-
maakte bramenjam meegebracht. Omdat de vrouw des huizes nog in
neglige rondloopt neem ik de honneurs waar: uitgebreid begroeten; een
stoel aanbieden; het potje jam in ontvangst nemen, keuren, en midden
op de ontbijttafel zetten; een kopje koffie serveren waarmee je een dooie
weer op gang krijgt.

Dan komt de vrouw des huizes, in volle waardigheid nu, van de bui-
tentrapp afgedaald. Het hele ritueel herhaalt zich, en 't is jammer dat
daarbij niet gezongen wordt, een aria van de ovenschotel, het fornuis en
de aardlek, en ook nog wat van het hartzeer dat gisterenavond op tafel
kwam, een opera, waarin iedereen blijft leven.

De electricien is vroeg vandaag.

Floris, nog in zijn onderbroek, opent met enige omhaal de keukenkast,
neemt het potje jam eruit, draagt het rond als was hij een maitre d'hotel
die een onbetaalbare fles wijn laat zien, en zet het met zwier op tafel.

Maar de electricien slaat de uitnodiging af: hij heeft al ontbeten.

Hij gaat aan 't werk; maar niet voordat iedereen gezoend is.

Aan het eind van de middag betast ik het fornuis, met twee natte handen:
er gebeurt niets.

Grazie! Perfetto!

De electricien glimlacht- de voldane lach van de meester.

Op de top van de kale berg

zitten Rose en Floris.

Mijn kleinzoon heeft zich teruggetrokken in de schaduw, en uit de wind.

Maar zij zitten in het laatste licht

van de zon, gezellig tegen elkaar.

Toen ik eens mijn ouders

zo zag zitten op de bank-

een arm om de ander,

een hand op een knie,

stille gezichten-

ben ik in paniek

het huis uit gevluht.

Het was te vreemd.

Maar van mijn kinderen zie ik het graag.

De thuisreis.

De voorste banken van de bus worden bevolkt door dames van mijn
leeftijd, gekleed in strakke jurken, zwart of met bloemen, en groot
decolleté.

Ze wuiven zich koelte toe, als een toompje kippen op een hete dag- die
daar hun veren voor gebruiken.

De dames hebben, zonder uitzondering, waaiers die smaakvol zijn, en die
goed passen bij de jurk, het tasje en de schoenen. Mijn waaier schreeuwt,
in rood en goud en zilver. Goedkoopte en onmatigheid gaan meestal sa-
men. Maar hij waaiert er niet minder om.

De chauffeur wist het zweet van zijn voorhoofd met een mooie witte
zakdoek. Wonderlijk genoeg is zijn

dienstkleding nog altijd schoon en plakt nergens aan zijn rug.

Deze man kan sturen!

Hij brengt ons door straatjes, zo smal, dat de mensen die op de drempels van de huizen zitten hun voeten moeten optrekken. Hij waagt zich op een pleintje dat geen uitgang lijkt te hebben. Twee tandeloze kerels lachen breed, en wijzen met hun stokken: daar gaat het uithangbord denken ze. Hopen ze. Of de lantarenpaal. Maar de bus mist alles op de millimeter. Alweer voorbij, dit dorp. Dan zeven kilometer bochten, twee kilometer springende herten, een paar heerlijke vergezichten, en het volgende dorp. Resten van een vestingwerk. Muren uit de romeinse tijd, misschien. Een toren, half ingestort en begroeid met hoge tuinen.

Dan weer bochten en springende herten.

We dalen af naar de vlakte, een busstation bij een snelweg, waar ik overstap in de volgende eeuw, in een bus met airco en informatie, in groene bliepleetters.

En 's avonds weer noedelsoep, in een zeegroen kamertje, dat een andere vorm heeft, maar hetzelfde meubilair.

In Milaan valt de lucht op de reiziger neer als warme pap. Maar daar ben ik nu een beetje aan gewend.

Buiten het station is de stad in diepe rust. Nog minstens een uur voordat het zakenleven ontwaakt- afgezien van kleine groepjes afrikanen die dekbedden, paraplu's en tassen rondsjouwen, of neerstrijken bij de Cucina Indiana Takeway Tandoori Chicken Palace, waar ik een uitstekende koffie geserveerd krijg.

De stad is even aan de vreemdelingen.

niets anders te doen hebben
dan een krakeling eten,
die krakelig is zoals het hoort
en de kruimels een voor een
uit mijn schoot te vissen
en dat dan weer te staken
om een studie te maken van
de man die tegenover mij
zit tot dat de conducteur
hem wekt en weer verder
tegaan met de krakeling
terwijl de voorlakte onbeïndig
langzamer het raam blijft glijden

dat is Frankrijk

Als we Chiasso naderen komt er een oude vrouw met griezelig opgezette benen naderbij. Ze sleept een koffer mee. Ze kiest de stoel tegenover mij. Plant de koffer, en gaat weg. Ze komt terug met een rugzak die volgehangen is met smurfjes en beertjes. Ze gaat weg, komt terug met een zwakbegaafde dochter, die ze bij het raam zet, hoewel het aan dat kind niet besteed is, gaat weg, komt terug met het bovendeel van een wandelwagentje, waarin een baby ligt- een teer, bleek wezentje. Ze zet de baby op het tafeltje.

Ploft neer.

En dan komt de conducteur die zegt dat we allemaal in Chiasso moeten overstappen.

Een jonge vrouw, die zo te zien uit India is gekomen, schreeuwt tegen de conducteur, in het italiaans en het zwitserduits: ze gaat haar aansluiting missen! En het is altijd hetzelfde, op dit traject! Andere passagiers vallen haar bij.

De vrouw tegenover mij zegt niets. Ze jammert niet, ze huilt niet. Ze is leeg. Op.

Ik heb geen handen vrij. Maar andere mensen bieden al hulp aan.

Boven de alpen hangt een dreigende wolkenmassa.

Nog steeds stromen de rivieren naar het zuiden, terwijl de trein naar het noorden kruipt. Maar het hoogste punt is al haast bereikt.

Autolavaggio- nog even wat italiaans opsteken, voordat we het donker van de Gotthard induiken.

Met een uur vertraging zijn we in Zürich aangekomen.

Er is nog tijd om een biertje te drinken. En wat blijkt: ik kan het pinnen. Aan de Zwitserse francs, die ik op de heenweg als wisselgeld kreeg, toen ik mijn kopje koffie met tien euro betaalde, heb ik niet genoeg. Omgerekend zes euro voor een biertje! Bij de vierde slok- het bier is te koud, het komt uit de koelkast, maar ik heb geen tijd om het te laten opwarmen- denk ik: "Hoe zouden slimme mensen dat doen? Zuinig door Zwitserland heenkomen?"

Maar nu het glas bijna leeg is- de laatste slok is goed op temperatuur, en echt lekker- nu denk ik: "Laat maar. In dit land moet men zich, in alle rust, een beetje laten beroven. Geld- dat is een stroom die hoofdzakelijk langs ons heen vloeit, naar ondergrondse meren. Wij zitten aan de rand. Wij scheppen er wat uit, we laten het hoofdzakelijk tussen de vingers doorlopen. Natte plekken van verspilling. Niet aan denken. Denk liever aan stevige dingen. Aan het huis. Dat al honderden jaren staat, en dat nu, volgens de jongste bouwvoorschriften, is opgeknapt- aardbevingbestendig totaan kracht tien, op de schaal van Richter; wat zoveel heeft gekost dat het financieel is gaan wankelen. Als Jelle niet was bijgesprongen, met een renteloze lening, was het omgevallen. En Jelle werkt voor een Zwitserse bank. Ja. Daarom."

En nu moet ik haasten om de trein te halen.

Met dank aan
Rose Casella, designer
Alice Toledo, meelezer
Floris Leeuwenberg, fotograaf